

Dato: 14.08.2018 Arkivkode: Bilag nr: Arkivsak ID: J.post ID:
14.08.2018 18/17787 18/149033
Saksbehandler: Borgny Danielsen
Saksansvarlig: Eirik Lindstrøm

Behandlingsutvalg	Møtedato	Politisk saksnr.
Valgstyret	28.08.2018	003/18
Kommunestyret	05.09.2018	090/18

Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019 - valg over en eller to dager

Valgstyret-28.08.2018- 003/18

Innstilling:

Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019 avholdes i Bærum over en dag, mandag 9. september. Valglokalene holdes åpne fra klokken 09:00 til klokken 21:00.

Forslag til vedtak:

Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019 avholdes i Bærum over en dag, mandag 9. september. Valglokalene holdes åpne fra klokken 09:00 til klokken 21:00.

SAKEN I KORTE TREKK

I statsråd 16. mars 2018 er valgdagen for Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019 fastsatt til mandag 9. september.

§ 9.3 Tid og sted for stemmegivningen

Valgstyret bestemmer hvor stemmegivningen skal foregå og fastsetter tiden for stemmegivningen. Stemmegivningen mandag må ikke foregå senere enn klokken 21.

Bestemmelsen innebærer at kommunen selv bestemmer hvor lenge valglokalene skal være åpne og at det er anledning til å avslutte tidligere enn klokken 21:00. I Bærum har det tradisjonelt vært enstemmighet for å holde valglokalene åpne så lenge som valgloven tillater på valgdagen (klokken 21). Bestemmelsen innebærer at man også står fritt med hensyn til når stemmegivningen skal

starte. Valgstyrets sekretær foreslår at man som ved tidligere valg åpner valglokalene klokken 09.00 av hensyn til endelig klargjøring som starter kl. 07. En tidligere åpning vil skape utfordringer og vil være ressurskrevende.

Reglene om todagersvalg er endret. Stortinget har vedtatt at kommunestyret selv kan vedta om det skal avholdes valg på søndag i kommunen. Muligheten for at et mindretall i kommunestyret kunne vedta dette, ble da fjernet. Kommunestyret må derfor med et alminnelig flertall fatte vedtak om todagersvalg.

1. Noen tall

Ved Stortingsvalget 2017 ble totalt 70 603 stemmer partifordelt. Av de partifordelte stemmene ble 35 450 avgitt ved forhåndsstemmegivning, mens 35 153 ble avgitt på valgdagen.

For hele kommunen var valgdeltakelsen (oppmøte) på 84,98%. Dette er blant de høyeste i landet.

1.1 Valgdeltakelse

Valdeltakelse i Bærum ligger tradisjonelt høyere enn landsgjennomsnittet, noe som også var tilfelle i 2017, slik tabellen viser:

År	Andel forhåndsstemmer	Valg deltakelse totalt Bærum	Deltakelse Norge (begge valg-kilde: SSB)
2005 (Stortingsvalg)	24,9 %	83,8 %	77,4 % (+ 6,4 %)
2007 (kst-valg)	16,1 %	66,7 %	61,7 % (+ 5 %)
2009 (Stortingsvalg)	27,1 %	83,5 %	76,4 % (+ 7,1 %)
2011 (kst-valg)	22,3 %	69,9 %	64,5 % (+ 5,4 %)
2013 (Stortingsvalg)	31,8 %	85,1 %	78,2 % (+ 6,9 %)
2015 (kst-valg)	27 %	63,6 %	60,2 % (+ 3,4 %)
2017 (Stortingsvalg)	42,7%	84,98%	78,2%

1.2 Forskning

Litt under halvparten av alle kommunene i landet har to-dagers valg. I 2017 hadde 173 kommuner to-dagers valg. Det var noen færre kommuner som hadde to-dagers valg enn det som var tilfelle ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2015.

Det finnes ikke valgresultater som viser valgdeltakelse per dag i de aktuelle kommunene.

Kommunal- og regionaldepartementet (2011) gjorde imidlertid en vurdering av valgdeltakelse og

antall valgdager i sin evaluering av valget i 2011:

Antall kommuner med to dagers valg:

Valgår	2003	2005	2007	2009	2011
Kommuner med todagersvalg	178	198	206	205	195

Tabellen under viser antall kryss i manntallet (stemmer i urnen) på valgtinget ved valgene i 2009 og 2011, det vil si hvor mange som stemte søndag og hvor mange som stemte mandag.

	Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2011	Stortingsvalget 2009
Søndag	297 151 (15,9 prosent)	341 728 (17,1 prosent)
Mandag	1 575 512 (84,1 prosent)	1 651 793 (82,9 prosent)

Statistikken viser at det er få som stemmer søndagen. Dette kan ha flere årsaker. Alle kommuner har ikke like mange valglokaler søndag som mandag. De som er åpne har ofte redusert åpningstid. Tilgjengeligheten er med andre ord ikke den samme. En kan heller ikke se bort fra at velgerne faktisk ønsker å stemme på selve valgdagen mandag.

Kommuner som avholder todagers valg begrunner dette med blant annet tradisjon, tilrettelegging for økt tilgjengelighet, økt valgdeltagelse samt for å unngå kø.

Helt tilbake til 1995 har valg i Bærum vært avholdt over én dag.

Valgstyrets sekretær har konsultert Institutt for samfunnsforskning med spørsmål om hva forskningen sier om sammenhengen mellom valgdeltakelsen og valg over én eller to dager; «En studie har sett i detalj på dette, og den er basert på alle norske kommuner ved stortingsvalget i 1997 (Christensen og Midtbø 2001 i NOU 2001:3 Velgere, valgordning, valgte). Studien viser at søndagsåpne stemmelokaler ikke har noen positiv effekt på valgdeltakelsen. Antallet stemmelokaler (kontrollert for antallet velgere) har heller ingen effekt nasjonalt. Forskingen avdekker ikke noe om endring over tid, det vil si effekten for valgdeltakelse i en kommune å gå fra å gjennomføre valg over to dager til én dag (eller motsatt)».

2 Litt om tiltak som kan tenkes å påvirke valgdeltakelsen (i tillegg til blant annet hensiktsmessig antall kretser og godt tilgjengelige valglokaler):

- Tilgjengelige forhåndsstemmemottak
- Godt informasjonsarbeid

2.1 Tilgjengelige forhåndsstemmemottak

I henhold til loven kan forhåndsstemmer avgis fra 1. Juli.

Tabellen nedenfor viser utviklingen av andelen avgitte forhåndsstemmer i Bærum:

Stortingsvalg	Andel forhåndsstemmer	Valgdeltakelse totalt (Bærum)
1997	21,0 %	84,2 %
2001	23,1 %	82,1 %
2005	24,9 %	83,8 %
2009	27,1 %	83,5 %
2013	31,8 %	85,1 %
2017	42,70	84,98 %
Kommunestyrevalg	Andel forhåndsstemmer	Valgdeltakelse totalt (Bærum)
1999	17,3 %	68,1 %
2003	12,1 %	64,7 %
2007	16,1 %	66,7 %
2011	22,3 %	69,9 %
2015	27 %	63,6 %

Det økende antall forhåndsstemmer tyder på at kommunen lykkes godt med tilrettelegging for forhåndsstemmegivning. I 2017 var det mulig å forhåndsstemme på kjøpesenter både på Rykkinn senter og Fornebu senter. Hensikten er å gi velgere økt tilgjengelighet til å avgi stemme. Lokalene er tilpasset universell utforming og tilfredsstillende departementets krav om at forhåndsstemmegivningen skal foregå i rolige og verdige former. Fire godt tilgjengelige forhåndsstemmemottak, utvidet åpningstid og godt informasjonsarbeid har sannsynligvis bidratt til å øke andelen forhåndsstemmer betydelig i 2017.

Den totale valgdeltakelsen i Bærum har ikke økt sammenlignet med valget i 2013. Det er fordelingen av velgere mellom forhåndsstemmegivning og stemmegivning på valgdagen som er endret. Samlet valgdeltakelse i Asker er nesten like høy som i Bærum til tross for at det kun er mulig å forhåndsstemme ett sted i kommunen, på Servicetorget.

2.1 Godt informasjonsarbeid

Valgdeltakelsen ved lokale valg i Norge er til dels fallende over tid. Deltakelse ved stortingsvalg er høyere, og den har holdt seg mer stabil over tid. Valgdeltakelsen varierer mellom grupper. Unge velgere, velgere med innvandrerbakgrunn og velgere uten høyere utdanning er mest tilbøyelig til å sitte hjemme. En mulig løsning er å få grupper som ellers ikke ville ha stemt til å delta i politiske valg er å gi dem en påminnelse om å stemme.

En forskergruppe fra Institutt for samfunnsforskning (i samarbeid med IMDI og KMD) gjennomførte slike tiltak som et eksperiment i lokalvalget 2015. Det ble sendt ut SMS-er med en påminnelse og oppfordring om å stemme til tilfeldig utvalgte velgere. I tillegg ble det sendt mer omfattende brev til velgere med innvandrerbakgrunn. Tiltakene som ble gjennomført i 2015 var vellykkede i den

forstand at de hadde en dokumentert effekt på valgdeltakelsen.

I forbindelse med stortingsvalget 2017 ble det satt i gang et nytt prosjekt for å undersøke om tiltak av denne typen også kan fungere ved stortingsvalg. SMS-er ble igjen sendt til tilfeldige velgere. Eksperimentet med brev til velgere med innvandrerbakgrunn ble så langt det var mulig, også gjennomført på samme måte i 2017 som i 2015. Dog var det en viktig forskjell på brev-eksperimentet i 2015 og 2017. Ved lokalvalg har utenlandske statsborgere stemmerett. Ved Stortingsvalg har kun norske statsborgere stemmerett.

i 2017 ble det i tillegg gjennomført et helt nytt eksperiment i samarbeid med Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Formålet var å undersøke om det ville ha effekt på deltakelsen å ringe til førstegangselgere for å overbevise dem om å stemme. Budskapet var apolitisk.

Undersøkelsen i 2017 avdekket en økning på 0,3% økt valgdeltakelse i gruppen som mottok SMS. Blant velgere med innvandrerbakgrunn som har fått statsborgerskap siden forrige stortingsvalg, er effekten på 2,1%. Blant andre velgere med innvandrerbakgrunn ser det ut til å være en negativ effekt. Telefonoppringinger hadde ingen effekt på valgdeltakelse. Brevene til velgere med innvandrerbakgrunn er det eneste tiltaket i 2017 som hadde en effekt av betydning. Brevene som ble sendt nye statsborgere, bidro til å øke valgdeltakelsen med 2,2%, mens blant andre velgere med innvandrerbakgrunn gikk deltakelsen opp 1,2%.

Hvorfor er effekten av tiltakene større ved lokalvalg enn ved stortingsvalg? Den mest sannsynlige forklaringen er forskjellen i deltakelse ved de to valgene. Ved stortingsvalg er det færre velgere som kan mobiliseres av slike tiltak. I lokalvalget 2015 er det grupper med lav deltakelse at tiltakene hadde størst effekt. Det gir grunn til å tro at det vil være mest å hente på å innføre tiltak av denne typen ved lokale valg.

(Kilde: Report 2018:7: Voter mobilisation in a high-tournout context. Institutt for samfunnsforskning v/ Johannes Bergh, Dag Arne Christensen og Richard Matland).

Erfaringer fra Bærum 2017

Valgstyret behandlet i møte 14.03.2017 Informasjonsplan for gjennomføring av stortings- og sametingsvalget 2017. Bruk av Bæringen og kommunens internettsider ble forbedret og videreutviklet dette valget. Sosiale medier som Facebook, Snap Chat og Instagram ble aktivt benyttet. Sms ble benyttet til 1. og 2. gangs velgere med informasjon om forhåndsstemmemottak i kommunen. Effekten av tiltaket er vanskelig å måle, men den høye valgdeltakelsen tyder på at kommunen lyktes godt med informasjonsarbeidet. Fokus på godt informasjonsarbeid vil bli videreført kommende valg.

3. Økonomi

Dersom kommunestyret ønsker dagens valg, vil valgstyrets sekretær komme tilbake med en egen sak til valgstyret som omhandler planlegging, gjennomføring, ressursbruk og praktiske rutiner (som

godtgjøringer og åpningstider) ved søndagsvalget.

4. Vurdering

Søndag før valgdagen har det ikke vært et tilbud for velgere i Bærum. Dette "bruddet" i valget rett før valgdagen kan være problematisk for velgere som må reise bort på kort varsel, eller andre som ikke har kjennskap til valgreglene. Som nevnt krever todagers valg en del ekstra ressurser. Denne merutgiften kan reduseres betraktelig ved å begrense søndagsvalget til ett eller to valglokaler. Her peker Sandvika krets (Sandvika videregående skole) seg ut som et godt alternativ. Om ønskelig er også Bekkestua krets (Bekkestua bibliotek) et godt alternativ. Lokalet er i bruk i hele forhåndsstemmeperioden og skal i tillegg være valglokale mandag. Det anbefales at valglokalene som benyttes ved et eventuelt søndagsvalg er de samme som skal benyttes den offisielle valgdagen for å unngå merarbeid med informasjon til velgerne, rigging og lignende. Det vil bli en utfordring å finne en sikker oppbevaring av stemmesedlene mellom to valgdager. Løsningen som våre sammenlignbare kommuner velger er å hente inn stemmesedlene fra valglokalene til rådhuset for sikker oppbevaring og overvåking av vaktelskap.

5. Anbefaling

Forskning kan ikke dokumentere at det er noen klar sammenheng mellom valgdeltakelse og todagers valg, men departementet mener at det å gjøre valget mest mulig tilgjengelig for velgerne, er en verdi i seg selv. Når en skal ta stilling til antall åpne lokaler og åpningstider, blir det en avveining mellom at tilbudet skal oppleves tilgjengelig for velgerne og at kostnaden står i forhold til hvor mange velgere som forventes å benytte tilbudet.

Innbyggernes muligheter for å delta i valget utenom valgdagen vurderes som tilfredsstillende ivaretatt og økende i 2017 gjennom økt antall kretser og godt tilgjengelige valglokaler samt utvidelse av antall forhåndsstemmesteder i kommunen. Valgdeltagelse som ligger over landsgjennomsnittet, slik det fremgår av tabellen ovenfor, tyder på at Bærum har lykkes godt med tilrettelegging for tilgjengelighet til valg. Med tidligstemming fra 1. juli, flere former for forhåndsstemming, utvidede åpningstider med kveldsåpent de to siste ukene før valget samt lørdagsåpne forhåndsstemmesteder er muligheten for å avgi stemme svært gode for de aller fleste i Bærum. Valgstyrets sekretær foreslår at Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019 gjennomføres som en-dags valg, med åpningstid fra klokken 09.00 til klokken 21.00.

Behandlingen i møtet 28.08.2018 Valgstyret

Votering:

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Valgstyret-28.08.2018- 003/18:

Innstilling:

Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2019 avholdes i Bærum over en dag, mandag 9. september. Valglokalene holdes åpne fra klokken 09:00 til klokken 21:00.

